Grajjiet, Drawwiet, Tifkiriet

IL-KULLEGG TA' FLORES

Ftit żmien ilu, jiena u nieżel għall-Kurja, rajt, bejn il-Pjazza tal-Palazz u l-Aġenzija tal-Vjaġġi Lloyd Triestino, ir-railing tal-Pulizija jagħlaq Triq l-Arċisqof għat-traffiku. Iżjed 'l isfel, railing ieħor kien jagħlaq biċċa mit-triq, biex iżomm in-nies imwarrbin minn taħt il-bini li hemm fl-istess triq kantuniera ma' Triq l-Ifran.

(Minn Mons. Prof. Arturo Bonnici)

"EYESORE"

Dak il-bini ta' 4 sulari kien milqut mill-bombi fi żmien l-aħħar gwerra. Minn dak iż-żmien 'l hawn għaddew tletin sena u ħadd ma tqanqal biex jirranġah jew jibnieh mill-ġdid. Kien tassew *eyesore!* Il-faċċata ta' Triq l-Arċisqof u dik ta' Triq l-Ifran jheddu li ser jaqgħu u għalhekk kienu mirfuda, dik ta' l-ewwel b'ħajt oħxon, li jasal sa nofs it-triq, u dik tat-tieni b'żewġ ħitan oħra mal-wisgħa kollu tal-bankina.

M... tħares 'il fuq, tilmaħ twieqi bla ħġieġ imkissra u mdendla, gallerija twila maħmuġa bla purtelli, bibien kollha trab imsakkrin bil-katnazz, ħwienet traskurati mingħajr bejgħ fihom. Ħaġa biss baqgħet sħiħa f'dik il-ħerba; l-iskrizzjoni b'ittri kbar daqshiex fil-faċċata ta' Triq l-Ifran FLORES COLLEGE.

Kif wasalt ħdejn il-bini li qed insemmu rajt nies fuqu qegħdin iħottu l-ġebel u jwaddbuh għal isfel. Għidt f'qalbi: "sa fl-aħħar wasal il-waqt li titneħħa dik il-kruha, li tweġġa' l-għajn!" Għax minn dik it-triq passaġġa jgħaddu nies importanti — dawk li nsejħu V.I.P.s — biex imorru għand l-Arċisqof u, sa ftit ilu, għand il-Prim Ministru, illum għand il-Ministru tal-Edukazzjoni, kif ukoll għall-Kattidral Anglikan fi Pjazza Indipendenza.

U nistħajjilhom kienu jkemmxu ftit xufftejhom meta kienu jaraw dak il-bini u dak tat-Tejatru Rjal, wara 30 sena, għadu ma ssewwiex. U aħna, in-nies komuni, li ngħaddu minn hemm kważi kuljum, nipperikolaw li nieħdu xi daqqa ta' karrozza meta naqsmu biex immorru fuq il-bankina tal-ħajt l-ieħor.

IL-FAMILJA ROSPIGLIOSI

Inħallu l-bini kif inhu issa u naraw x'kien u għalfejn serva fl-imgħoddi. Kien il-Palazz tal-familja priċipeska Rospigliosi. Minn dik il-familja nafu bi tliet membri li kienu kavallieri ta' Malta u jinsabu midfunin fil-knisja ta' San Ġwann. Dawn kienu Fra Pompeo Rospigliosi, li miet fl-1630 u ndifen fil-kappella tal-Italja; Fra Pompeo Rospigliosi ieħor, Balliju ta' Cremona, li miet fl-1662 u 'iet midfun fil-kappella tas-SS. Sagrament, li fiż-żmien kienet imsejħa il-kappella tal-Madonna ta' Filermos u llum hemm il-kwadru tal-Madonna ta' Carafa; u Fra Vincenzo Rospigliosi, Balliju ta' Sant'Ewfemja, neputi tal-Papa Klementi IX.

Dak il-Balliju, fis-sena 1669, irregala lill-Knisja Konventwali ta' San Ġwann il-korp sant ta' San Klement li jinsab fil-kappella ta' San Karlu, u l-lampier tal-fidda kbir, sabiħ u prezzjuż li hemm quddiem l-artal maġ ġur, miżmum minn żewġ anġli mtajrin: kollox jiżen 100 libbra.

PASSAĠĠI FI ŻMIEN L-ORDNI

Għal xi żmien dak il-palazz għadda f'idejn il-Monti tar-Redenzjoni tal-Ilsiera. Fuq dan il-Monti, li kien jiġbor il-flus ħalli jifdi lill-ilsiera insara li kienu fil-periklu li jitilfu l-Fidi, ġa tkellimna fl-ewwel artikolu ta' din is-serje tagħna.

Fl-1708, il-palazz għadda b'kera għand nies diversi fosthom il-Ballija Fra Injazju Argote, midfun fl-Oratorju ta' San Ġwann; u fl-1786, għand il-Balliju Cascaxares.

IL-KUMMISSARJU NAVALI

Fi żmien l-Ingliżi, fis-sena 1806, l-istess palazz ingħata, b'kera ta' £86.13.4 fis-sena, lill-Kummissarju tan-Navy Ingliża, li kellu d-dmir li jissorvelja l-istabbilimenti tax-xtajtiet maltin, u dam f'idejn il-Kummissarjat sal-1832, meta dan ittieħed f'dak il-bini li hemm fix-xatt tal-Birgu, li konna nsejħu d-Dar tal-Ammirall.

Jirrakkonta l-Kavallier Victor Denaro, li mill-kitba tiegħu nieħu ħafna mit-tagħrif li qed nagħtikom, li fl-1811, meta kien Kummissarju Peter Fraser, Lord Cochrane, Konti ta' Dundonald, għamel prejjeż kbar fil-Mediterran u l-Qorti tal-Ammiraljat ħaditlu sehem kbir minnhom. Lord Cochrane, imgħaddab, ried jara l-lista tal-prezzijiet u tad-dazji. U meta mar fil-Qorti, li kienet fil-Palazzo Rospigliosi, qalulu li ħadd ma kien jaf fejn hi dik il-lista. Għalhemm il-Lord, li mid-dehra kien imqarqaċ ġmielu, minn rajt u kontra r-rieda tal-Imħallef, beda jfittixha f'dik id-dar.

Fittex minn hemm u fittex minn hawn, fl-aħħar sabha fid-W.C. L-imħallef, furjuż, ordna li Lord Cochrane jiġi arrestat. Marixxal tal-Qorti u 4 surġenti matnazzi tal-Pulizija ġew u qabdu lil-Lord u ġarrewh fuq siġġu sal-karozza tal-ħabs, li kienet tistenna barra. Minn hemm ħaduh il-*Castellania*, li kienet tissejjaħ mill-poplu il-Kristjanija, fi Triq Merkanti. Hawnhekk huwa nżamm arrestat, iżda kien ittrattat ta' veru Lord, għax kellu saħansitra l-permess li jistieden għaċ-ċena lil ħbieb. U ċ-ċeni tiegħu kienu ċeni kbar!

IL-LORD JAHRAB

Wara ftit taż-żmien, il-gwardjani fittxew il-Lord fil-kamra tiegħu u ma sabuhx. Il-Lord irnexxielu jisserra l-ħadid tat-tieqa fit-tielet sular u jaħrab. Il-pulizija ma sogħbihiex mill-ħarba, għax ħelset minn ksir ir-ras bla bżonn. Dan l-inċident ġera ħafna fost in-nies tan-Navy, li ħaduh biċ-ċajt u semmewh "The Rape of the Table".

Meta, kif għidna, l-Ammiraljat mar il-Birgu, il-Palazz ġie wżat bħala lukanda taħt l-isem ta' *Morell's Hotel*. Fiha nafu li għammar għal xi żmien l-imsemmi pittur ingliż Sir Frederick Watts, biex ma noqogħdux insemmu nies oħra ta' familji għolja ingliżi, li kienu jiġu jqattgħu x-xitwa hawn Malta. Milli jidher, xi mobbli, u pitturi tal-familja Rospigliosi baqgħu jżejnu l-kmamar ta' dik il-lukanda, għaliex il-Kavallier Bonello kien jiftakar li, meta kien ċkejken u għalqet dik il-lukanda, kien sar irkant tal-mobbli u fosthom inbiegħu xi kwadri bl-arma nobiljari tar-Rospigliosi.

"FLORES COLLEGE"

Fl-1910, f'dak il-palazz infetaħ kulleġġ ta' studji taħt l-isem ta' *Flores College* għall-fundatur u direttur tiegħu s-Sur Salv Flores. Nistħajjel li tixtieqa taxu xi ħaġa fuq dak il-bniedem u fuq il-bidu tal-Kulleġġ.

Is-Sur Flores twieled il-Birgu fis-sena 1852. Huwa għamel l-istudji Londra u meta ġiet lura għammar il-Isla, fejn iżżewweġ. F'dik il-belt huwa fetaħ l-ewwel skola tiegħu, meta kellu biss 23 sena.

GHOLLA L-LIVELL

Dik il-ħabta, it-tagħlim f'Malta kien għadu fil-livell l-aktar baxx. Kollu ħeġġa u mimli b'idejat ġodda dwar l-edukazzjoni, is-Sur Flores għolla dak il-livell fl-iskola tiegħu, li bdiet tissemma u tintela bit-tfal. Tant żdiedu t-tfal li hu ħass il-ħtieġa li jġorr l-iskola mill-Isla għall-post akbar fil-Belt, fi Triq San Pawl, fejn il-lum hemm *Strickland House*. Ġol-Belt ewlenija il-fama tal-iskola u tas-Sur Flores kibret aktar.

U fl-1910, kif għidna, huwa reġa' ġarr għal dar ikbar u isbaħ, fl-imsemmi Palazzo Rospigliosi. Huwa għammarha b'dak kollu li jenħtieġ għat-tagħlim u bħala bniedem ta' sogru, beda jġib għalliema mill-aħjar minn barra u jħallashom tajjeb. Tant kienu tajba li minn għandu ħafna minnhom għaddew jgħallmu fil-Liċeo jew saħansitra fl-Universita'.

Minn dak il-Kulleġġ, li kien iħabbatha mal-Liċeo u mal-Kulleġġ il-qadim tal-Ġiżwiti Ngliżi f'San Ġiljan, li kienu l-aħjar żewġ skejjel taż-żmien, ħarġu nies ta' kapaċita' fl-istudji, fil-professjoni u fil-ħajja militari, li għaliha kellu klassi speċjali.

Fil-Bibljoteka Rjali għandna rapporti tas-suċċessi ta' kull sena f'dak il-Kulleġġ, u xi studji li l-"*Principal*", għax hekk kien jissejjaħ, kien għamel dwar il-poeta ngliż Wordsworth u dwar il-letteratura ingliża. Dak l-edukatur mill-kbar daħħal f'Malta, kif jgħidu, l-eżamijiet ta' Oxford, li llum insejħu tal-G.C.E.

Mhux ta' b'xejn, fil-mewt tiegħu li ġrat fis-sena 1929, meta kellu 78 sena, huwa kien mibki minn kulħadd, speċjalment mill-*old boys* tal-Kulleġġ.

WARA S-SUR FLORES

Meta rtira s-Sur Flores, il-Kulleġġ għadda taħt idejn Miss Theresa Middlebrook M.B.E., li kienet ilha tgħallem fih mill-1911 u saret direttriċi tiegħu. Kien fi żmienha li dik l-iskola ġarrbet ħsara l-aktar kbira bil-bombi tal-gwerra. Wara dik il-gwerra, Miss Middlebrook ħasset ruħha xiħa biex tissokta tmexxi dak il-Kulleġġ, għalhekk, fis-sena 1948 hija wiilietu lill-Patrijiet Dumnikani taħt it-treġija tal-Prof. Serafin Zarb, patri studjuż u ħabrieki, li għadu kemm għamel il-ġublew saċerdotali tad-deheb.

Dawn, lesti biex iżommu mhiex imtiefsa t-tradizzjoni tajba tal-Kulleġġ, għamlu ħilithom kollha biex iżommu l-livell tat-tagħlim għoli u l-għadd tal-istudenti reġa' beda jiżdied. Iżda l-bini, biċċa minnu mwaqqa', kien ikkundannat u għalhekk il-Patrijiet bdew jibnu kulleġġ ieħor ħdejh fl-istess blokk, li tlesta u nfetaħ fl-1961 mhux bħala *Flores College*, imma bħala *St. Albert the Great College*, li llum jilqa' fih 300 tifel, u ma jagħmilx għajb lil ta' qablu.

Sadattant, il-ħaddiema għadhom iwaqqgħu l-ġebel u jniżżlu t-travi, kbar u ħoxnin. Nittamaw li wara li dam 30 sena jkerrah Triq l-Ifran u Triq l-Arċisqof, jitla' bini xieraq lill-Belt Valletta, "il-belt mibnija minn ġentlomi għall-ġentlomi".

Il-faċċata tal-Kulleġġ kif kienet tidher dan l-aħħar.